

sy`tuaciyi na groshovo-kredy`tnomu ta valyutnomu ry`nkax Ukrainy`” vid 03.03.2015 r. #160. – [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/>

Рецензент: Балджи М.Д. д.е.н., професор, зав. каф. економіки та управління національним господарством Одеського національного економічного університету

13.05.2015

УДК 364-2(477)

Підлипна Радміла

ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ОСНОВА МЕТОДОЛОГІЇ

В статті розглянуто чинник реалізації ефективної соціальної політики, від якого значною мірою залежить розвиток будь-якої держави. Досліджено теоретичні підходи до трактування соціальної політики у сучасних дослідженнях. Охарактеризовано підходи до розуміння змісту цього поняття. Соціальна політика, як і будь-яка інша політика, ґрунтується на певних принципах. Запропонована авторська класифікація принципів соціальної політики на основі виокремлення універсальних – характерних як для усіх країн та регіонів, так і для багатьох інших політик держави, а також специфічних, що торкаються тих чи інших аспектів основних сфер суспільного життя. Авторський підхід ґрунтується на віднесенні принципів за сферами суспільного життя, серед яких доцільно виокремити: економічну (виробничу), соціальну, політичну та духовну. Саме тому соціальна політика держави є найважливішим соціальним механізмом перетворення суспільства.

Ключові слова: соціальна політика, соціальна держава, соціальна справедливість, соціальна, принципи соціальної політики.

Підлипна Радміла

ПРИНЦИПЫ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ КАК ОСНОВА МЕТОДОЛОГИИ

В статье рассмотрены фактор реализации эффективной социальной политики, от которого в значительной степени зависит

развитие любого государства. Исследованы теоретические подходы к трактовке социальной политики в современных исследованиях. Охарактеризованы подходы к пониманию содержания этого понятия. Социальная политика, как и любая другая политика, основывается на определенных принципах. Предложенная авторская классификация принципов социальной политики на основе выделения универсальных - характерных как для всех стран и регионов, так и для многих других политик государства, а также специфические, касающиеся тех или иных аспектов основных сфер общественной жизни. Авторский подход основывается на отнесении принципов по сферам общественной жизни, среди которых целесообразно выделить: экономическую (производственную), социальную, политическую и духовную. Именно поэтому социальная политика государства является важнейшим социальным механизмом преобразования общества.

Ключевые слова: социальная политика, социальное государство, социальная справедливость, социальная, принципы социальной политики.

Pidlypna Radmila

Principles of social policy as the basis of methodology

The article deals with the factor of implementation of effective social policy, which greatly modifies the development of any state. The theoretical approaches to the interpretation of social policy in modern researches have been investigated. Social policy, as any other policy, is based on definite principles. The author interpretation of the principles of social policy on the basis of isolation of the universal – typical for all countries and regions, and many other policies of the state – and the specific – touching those or the other aspects of the main spheres of the social life. The author's approach is based on the principles for the designation of areas of public life; it is advisable to distinguish among them: economic (production), social, political and spiritual. That is why social policy is an essential mechanism of social transformation of the society.

Keywords: social policy, welfare state, social justice, principles of social policy.

Постановка проблеми. Соціальна політика держави викликає підвищений інтерес у суспільстві, перебуваючи в епіцентрі парламентських дискусій. Це є цілком виправданим. Труднощі формування і реалізації соціальної політики, її недоліки приховують реальну небезпеку для стабільності соціальних відносин. Головною стратегічною метою державної соціальної політики є забезпечення права на соціальний захист, певний рівень життя всім соціальним групам, створюючи умови для вільної й рівноправної діяльності громадян, реалізуючи гарантії допомоги потерпілим під час надзвичайних подій, держава через соціальну політику зберігає стабільність у суспільстві, що дозволяє йому розвиватися.

Реалізація ефективної соціальної політики – це той чинник, від якого значною мірою залежить розвиток будь-якої держави. Саме тому актуальним є дослідження принципів соціальної політики, оскільки вони є основою її здійснення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем соціальної політики присвячений цілий ряд наукових праць. До них відносяться насамперед праці таких як В.Скуратівський, Н.Волгін, В. Гордін, О.Крюков, І.Григор'єва, С.П. Щерби, М. Кшеужопольський, Д. Тілтон, Н. Ферніс, Г.С Лопушняк та інших науковців.

Метою статті є визначення сутнісних характеристик поняття «соціальна політика» та основних принципів соціальної політики.

Зміст поняття «соціальна політика», як і будь-якої іншої наукової категорії, багатоаспектний. В сучасній зарубіжній та вітчизняній науці можна виділити кілька підходів до визначення сутності соціальної політики.

Сучасний вітчизняний науковець В.Скуратівський визначає, що соціальна політика передбачає глибинні тенденції розвитку в усіх сферах, які зумовлюють процес розвитку соціального буття і соціальної безпеки людини та вплив на них суб'єктів регулятивної діяльності [1].

Н.Волгін розглядає соціальну політику, як розподіл доходів, товарів, послуг, матеріальних і соціальних умов відтворення населення...обмеження масштабів абсолютної бідності, забезпечення нужденних джерелами існування, підтримка соціального здоров'я

тощо [2].

Так, соціальну політику як діяльність по управлінню соціальною сферою суспільства, забезпеченню матеріальних і культурних потреб його членів, регулюванню процесів соціальної диференціації суспільства, у тому числі доходів економічно активного населення і непрацездатних громадян, що дозволяє кожному членові суспільства реалізовувати його найважливіші соціально-економічні права, насамперед право на рівень і якість життя, необхідні для нормального відтворення і розвитку особистості розглядає О.Крюков [3].

Науковець І.Григор'єва соціальну політику розглядає як комплекс заходів, що здійснюється державними інститутами та недержавними суб'єктами з виявлення задоволення та узгодження потреб та інтересів громадян, соціальних груп та територіальних громад [4].

Соціальна політика, як і будь-яка інша політика, ґрунтується на певних принципах. Нами запропонована авторська класифікація принципів соціальної політики на основі виокремлення універсальних – характерних як для усіх країн та регіонів, так і для багатьох інших політик держави, а також специфічні, що торкаються тих чи інших аспектів основних сфер суспільного життя. Авторський підхід ґрунтується на віднесенні принципів соціальної політики, затверджених Радою Європи до спеціальних принципів за сферами суспільного життя, серед яких згідно С.П. Щерби [5] доцільно виокремити: економічну (виробничу), соціальну, політичну та духовну (табл.1).

Таблиця 1

Класифікація принципів соціальної політики

Група принципу	Універсальні	Спеціальні		
		Сфери суспільного життя	Окремі аспекти суспільного життя	Назва принципу
1	2	3	4	5
Назва принципа	Законності Публічності і прозорості Відкритості та участі Трипартизму та соціального партнерства	Економічна (виробнича)	Умови праці	Гідного ставлення Справедливих умов праці Безпечних і здорових умов праці Участі у визначенні та поліпшенні умов праці Укладення колективних договорів Доступності консультацій під час трудової діяльності

1	2	3	4	5
	Демократизму Відповідальності Ефективності Історичності Узгодженості та взаємозв'язку Об'єктивності			
	Демократизму Відповідальності Ефективності Історичності Узгодженості та взаємозв'язку Об'єктивності			
	Стабільності і безперервності Гнучкості Самозабезпечення та самозахисту Рівноправності та рівності можливостей Соціальної справедливості Солідарності Субсидіарності Обов'язковості Ранжування (диференційованого підходу) Контролю		Винагорода за працю	Справедливої винагороди
		Житлове забезпечення	Права на житло	
Соціальна		Соціальний захист	Права на захист від бідності та соціального відчуження Права на соціальне забезпечення Права користування послугами соціальних служб Захисту у випадках звільнення Доступності інформації та консультацій у випадках звільнення Захисту в разі банкрутства підприємства Захисту від дій, що завдають шкоди	
		Піклування про сім'ю	Захисту сім'ї Відсутності дискримінації осіб із сімейними обов'язками	
		Становище жінок	Рівності за ознакою статі у працевлаштуванні та обранні професії Захисту материнства	

Продовж. табл. 1

1	2	3	4	5
			Піклування про добробут дітей	Захисту підлітків та дітей Особливого захисту дітей від моральних та фізичних ризиків
			Захист прав працівників-мігрантів	Права мігрантів на здійснення діяльності Права мігрантів на соціальний захист
			Піклування про малозабезпечених	Права малозабезпечених на соціальну та медичну допомогу
			Піклування про осіб похилого віку	Права на соціальний захист осіб похилого віку
			Піклування про інвалідів	Права інвалідів на самостійність та соціальну інтеграцію
		Політична		Свобода об'єднань у організації
		Духовна	Освіта	Вільного обрання професії Належності професійної підготовки Професійної відповідності
			Охорона здоров'я	Користування заходами досягнення найкращого стану здоров'я

Джерело: розроблено автором на основі [6,7,8] та доповнено універсальним принципом ранжування, а спеціальні принципи систематизовано та віднесено до відповідних сфер та аспектів суспільного життя (економічної, соціальної, політичної, духовної).

Як видно з таблиці 1 до універсальних принципів соціальної політики належить принцип законності, який полягає у тому, що необхідною є чітка законодавча база, що регулює процес реалізації соціальної політики. Із цього принципу випливає наступний принцип – прозорості, що ґрунтується на нормативному регулюванні процесу прийняття рішень органами державної влади у зазначеній сфері, чіткого дотриманні усіх законодавчо закріплених процесу у процесі їхньої діяльності, а також оприлюднення звітів по результати діяльності (прозорість).

Принцип відкритості передбачає можливість громадського втручання у процес формування та реалізації державної соціальної політики, а участь ґрунтується на активній громадянській позиції як окремих членів, так і об'єднань громади.

Трипартизм на сьогодні зайняв міцні позиції у соціальних політиках переважної більшості країн, адже соціальна політика в умовах сьогодення реалізується за участю трьох сторін – державною, найманими працівниками та роботодавцями, між якими необхідним є встановлення рівноправних соціальних партнерських відносин.

Оскільки згідно ст. 1 Конституції Україна є демократичною державою, тому в серед універсальних принципів соціальної політики важливе місце посідає принцип демократизму, що полягає у здійсненні заходів соціальної політики в інтересах переважної більшості громадян.

Соціальна політика реалізується органами державної влади, тому посадові особи повинні нести відповідальність за дії, у процесі виконання своїх посадових обов'язків, пов'язаних із здійсненням заходів, передбачених соціальною політикою, або ж за свою бездіяльність.

Принцип ефективності ґрунтується на співставленні обсягів виконаних запланованих заходів соціальної політики із коштами, витраченими на їхню реалізацію.

Окрім цього, як слушно зауважували В. Гордін, М. Кшеужопольський, Д. Тілтон, Н. Ферніс в основу багатьох соціальних політик покладено принцип історичності, адже саме ті передумови, що склалися на території держави, визначають потребу у соціальному захисті населення, а також роль держави у його здійсненні.

Варто зазначити, що соціальна політика не є відособленою, вона є більшою чи меншою мірою інтегрованою з економікою. Тому в основу принципу узгодженості закладено гіпотезу про те, що соціальна політика враховує інтереси інших видів політик та знаходиться з ними у тісному взаємозв'язку, адже не можливо здійснювати планування певних обсягів соціальних заходів, не враховуючи, наприклад, джерела фінансування, що передбачаються бюджетною політикою. Із цього принципу випливає наступний – об'єктивності. Адже під час розробки державної соціальної політики доцільно враховувати усі об'єктивні чинники та закономірності, що впливатимуть на ефективність її реалізації.

Одним із важливих принципів, особливо в нинішніх вітчизняних умовах, є принцип стабільності і безперервності, що полягає в єдності стратегічних та тактичних заходів. Оскільки

політична нестабільність сьогодні часто приводить до необґрунтованих популістських рішень та неефективних голослівних так званих «реформ», що у довгостроковій перспективі не сприяють підвищенню суспільного добробуту, а лише призводять до підняття політичних рейтингів, тимчасового піднесення, однак згодом відбувається стрибкоподібне зростання рівня інфляції, знецінення доходів, та як наслідок зубожіння нації. Саме тому, будь-які тактичні рішення повинні підпорядковуватися стратегічним цілям. Проте, це не означає, що певні тимчасові заходи не можуть бути вжиті у відповідь на економічні коливання та конкретні ситуації, які виникають на певному етапі розвитку соціуму, на цьому ґрунтується принцип гнучкості.

Таким чином держава покликана засобами соціальної політики формувати необхідні умови для того, щоб працездатна людина була у змозі забезпечити собі та своїй сім'ї достойний рівень життя у відповідності із затраченими зусиллями, сплачуючи при цьому соціальні внески, таким чином реалізуючи на практиці самозабезпечення та самозахист. А також держава повинна гарантувати рівні можливості у наданні робочого місця у відповідності із знаннями та навичками особи.

Принцип рівноправності ґрунтується на праві кожного громадянина на соціальний захист не залежно від національності, статі, віку, політичних та релігійних переконань тощо. А принцип соціальної справедливості, своєю чергою, передбачає справедливий та неупереджений розподіл коштів шляхом реалізації соціальної політики.

Реалізація двох попередніх принципів не можливо без належного функціонування принципу солідарності, адже спільна участь у формуванні фондів фінансування заходів соціальної політики дозволяє згодом їх перерозподіляти між членами суспільства на основі принципів соціальної справедливості та рівноправності. Саме тому законодавчо закріплені заходи соціальної справедливості повинні бути обов'язковими до виконання всіма суб'єктами соціальної сфери, якщо законодавчо не визначено протилежна. Також, на нашу думку, важливою передумовою реалізації ефективної соціальної політики є принцип ранжування. Адже в умовах обмеженості ресурсів та збільшення кількості потребуючих соціального захисту, особливо за

наслідкам світової глобальної кризи, важливого значення набуває диференціація цих заходів за ступенем пріоритетності. Таким чином першочергово будуть фінансуватися заходи із найвищим пріоритетом, а заходи з низьким пріоритетом – за залишковим принципом.

Серед універсальних принципів не останнє місце посідає контроль за ефективністю реалізації соціальної політики. Разом із принципом публічності та прозорості вони складають дієвий інструмент моніторингу процесу реалізації соціальної політики на всіх її етапах.

Другу важливу групу принципів соціальної політики становлять спеціальні принципи. Нами проведено їхній розподіл відповідно до сфер суспільного життя, а також окремих аспектів цих сфер зазначених у «Конвенції про основні цілі та норми соціальної політики» [8], зокрема таких аспектів економічної (виробничої) сфери як умови праці, винагорода найманих робітників і незалежних виробників, житлове забезпечення, соціальної – соціальний захист, піклування про сім'ю та найменш захищені верстви населення (жінки, діти, малозабезпечені, особи похилого віку, інваліди тощо), політичної – об'єднання громадян та духовної – деякі аспекти освіти, охорони здоров'я.

Отже, принципи зазначені у ст. 2, 3, 6, 21, 22, 26 Європейської соціальної хартії, які полягають у тому, що «усі працівники мають право на справедливі...», «...безпечні та здорові умови праці», «укладання колективних договорів», «отримувати інформацію і консультації на підприємстві», «...брати участь у визначенні та поліпшенні умов праці та виробничого середовища на підприємстві», «...на гідне ставлення до них на роботі» [7], можна віднести загалом до аспектів умов праці; принципи висвітлені у ст. 4 «усі працівники мають право на справедливую винагороду, яка забезпечить достатній життєвий рівень для них самих та їхніх сімей» та ст. 31 «кожна людина має право на житло» – до відповідних аспектів економічної сфери (див. табл. 1).

Принципи, віднесені нами до соціальної сфери включають ст. 12, 14, 24, 25, 28 – 30, що характеризують аспекти соціального захисту: «кожна людина має право користуватися послугами соціальних служб», «...право на захист від бідності та соціального відчуження», «усі працівники та особи, які знаходяться на їхньому

утриманні, мають право на соціальне забезпечення», «...захист у випадках звільнення», «...захист своїх вимог у разі банкрутства їхнього роботодавця», «...отримувати інформацію та консультації під час колективного звільнення», «представники працівників на підприємствах мають право на захист від дій, що завдають їм шкоди, і для них мають створюватися належні умови для виконання ними своїх обов'язків»; ст. 16, 27, які окреслюють аспекти піклування про сім'ю: «сім'я як головний осередок суспільства має право на належний соціальний, правовий та економічний захист для забезпечення її всебічного розвитку», «усі особи із сімейними обов'язками, які працюють або бажають працювати, мають право робити це без дискримінації та, наскільки це можливо, таким чином, щоб їхні службові обов'язки не суперечили сімейним»; ст. 8 та 20, стосуються становища жінок: «усі працівники мають право на рівні можливості та рівне ставлення до них у вирішенні питань щодо працевлаштування та професії без дискримінації за ознакою статі», «працюючі жінки у разі материнства мають право на особливий захист»; ст. 7 та 17 – захисту дітей: «діти та підлітки мають право на належний соціальний, правовий та економічний захист», «...особливий захист від фізичних та моральних ризиків, на які вони наражаються»; ст. 18 – 19 – становища трудових мігрантів: «громадяни будь-якої зі Сторін мають право займатися будь-якою прибутковою діяльністю на території держави будь-якої іншої Сторони на засадах рівності з громадянами останньої з урахуванням обмежень, які ґрунтуються на безперечних економічних або соціальних причинах», «трудоці-мігранти, які є громадянами будь-якої Сторони, і члени їхніх сімей мають право на захист і допомогу на території держави будь-якої іншої Сторони»; ст. 13, 15, 23 – висвітлюють аспекти піклування найменш захищених верств населення: «кожна малозабезпечена людина має право на соціальну та медичну допомогу», «кожна особа похилого віку має право на соціальний захист», «інваліди мають право на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства».

До принципу, що належить політичній сфері суспільного життя, можна віднести, зазначений у ст. 5 Європейської соціальної хартії – «Усі працівники та роботодавці мають право на свободу об'єднання у національні або міжнародні організації для захисту своїх економічних і соціальних інтересів».

Ще одна сфера суспільного життя пов'язана із духовним розвитком людини. До неї, на нашу думку слід віднести – принципи, що стосуються освіти та охорони здоров'я, зазначені у статтях 1, 9 – 11: «кожна людина повинна мати можливість заробляти собі на життя професією, яку вона вільно обирає», «кожна людина має право на належні умови для професійної орієнтації, метою якої є допомогти їй вибрати професію згідно зі своїми особистими здібностями та інтересами», «...належні умови для професійної підготовки» та «...користуватися будь-якими заходами, що дозволяють їй досягти найкращого стану здоров'я, який є можливим».

Відповідно до встановлених міжнародними договорами принципів основними завданнями Міністерства соціальної політики України виступають:

«1) формування державної політики щодо забезпечення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій для населення, координація розроблення проектів прогнозів і державних програм з питань соціальної та демографічної політики;

2) формування і реалізація державної політики щодо регулювання ринку праці, процесів трудової міграції, визначення правових, економічних та організаційних засад зайнятості населення і його захисту від безробіття;

3) формування і реалізація державної політики стосовно визначення державних соціальних гарантій щодо прав громадян на працю, оплату праці, а також щодо нормування та стимулювання праці, професійної кваліфікації робіт і професій, умов праці;

4) формування та реалізація державної політики у сфері пенсійного забезпечення громадян;

5) формування основних напрямів державної політики та здійснення відповідно до закону державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування, проведення соціального діалогу з питань формування та реалізації державної соціальної політики, регулювання соціально-трудова відносин;

6) формування та реалізація державної політики щодо надання адресної соціальної допомоги вразливим верствам населення, у тому числі малозабезпеченим та багатодітним сім'ям;

7) формування та реалізація державної політики у сфері

надання соціальних послуг сім'ям, які можуть опинитися або перебувають у складних життєвих обставинах, людям похилого віку, інвалідам, бездомним особам і безпритульним дітям, дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, іншим соціально вразливим верствам населення;

7-1) формування та реалізація державної політики щодо забезпечення права дитини на одержання аліментів, відповідального батьківства та материнства;

8) формування та реалізація державної політики у сфері соціального захисту ветеранів, інвалідів, людей похилого віку, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, жертв нацистських переслідувань, жертв політичних репресій, захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну;

9) формування і реалізація державної політики щодо соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, та тих, які підлягають звільненню у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України та інших військових формувань;

10) формування і реалізація державної політики з питань сім'ї та дітей, організації оздоровлення та відпочинку дітей;

10-1) формування і реалізація державної політики у сфері волонтерської діяльності;

11) формування і реалізація державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

12) участь у розробленні та реалізація державної політики щодо попередження насильства в сім'ї;

13) забезпечення формування та реалізація державної політики з питань гуманітарної допомоги;

14) формування та реалізація державної політики щодо протидії торгівлі людьми [9]».

З огляду на законодавчо визначені завданнями Міністерства соціальної політики України, а також проаналізувавши міжнародні принципи соціальної політики, можна погодитись із слушним зауваженням Г. Лопушняк, про те, що спеціальні принципи «...підкреслюють особливі ознаки певного виду державної соціальної політики» [6], тобто фактично деталізують соціальну політику на

підполітики, спрямовані на вирішення конкретних питань.

Висновки. Підбиваючи підсумки слід зазначити, що соціальна політика держави є найважливішим соціальним механізмом перетворення суспільства. Суб'єкти соціальної політики, здійснюють соціальну підтримку в самих різних сферах суспільного життя: економічних (виробничих), соціальних, політичних, духовних.

Таким чином, однією із найважливіших функцій соціальної держави має стати забезпечення соціальної стійкості, рівноваги та стимулювання соціального прогресу шляхом застосування соціальної політики.

Література

1. Скуратівський В. Принципи соціальної політики / В.Скуратівський // Вісник Української академії державного управління при Президентові України. – 1997. – №2. – С.98-108
2. Социальная политика / Под ред. Н. А. Волгина. – М.: Экзамен, 2002. – 682 с.
3. Крюков О.І. Соціальна політика як необхідна умова функціонування соціальної держави / О.І. Крюков // Актуальні проблеми державного управління. – 2010. – №1(37). – С. 12-14.
4. Григорьева И.А. Социальная политика и социальное реформирование в России в 909-х годах / И.А.Григорьева ; Сев.-Зап.акад.гос.службы. – СПб.:СЗАГС, 1998. – 109 с.
5. Щерба С.П. Філософія : Навч. посіб / С.П. Щерба. – К. : Кондор, 2007. –452 с.
6. Лопушняк Г.С. Принципи формування та реалізації державної соціальної політики / Г.С. Лопушняк. – К.: Фенікс, 1999.
7. Рада Європи. Хартія. Міжнародний документ. Європейська соціальна хартія (переглянута) (ETS N 163) (укр/рос) : від 03.05.1996 р. № ETS №163, ратифікація від 14.09.2006 р. на підставі 137-16 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062
8. Міжнародна організація праці. Конвенція. Міжнародний документ. Про основні цілі та норми соціальної політики №117 : від 22.06.1962 р. №117 993-016 ; поточна редакція від 23.04.1964 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062
9. Президент України. Указ. Про Положення про Міністерство

соціальної політики України від 06.04.2011 р. № 389/2011 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/389/2011>.

1. Skurativs`kyj V. Pry`ncy`py` social`noyi polity`ky` / V.Skurativs`kyj // Visnyk Ukrayins`koyi akademiyi derzhavnogo upravlinnya pry` Prezy`dentovi Ukrayiny`. – 1997. – #2. – S.98-108

2. Socy`al`naya poly`ty`ka / Pod red. N. A. Volgy`na. – M.: Ekzamen, 2002. – 682 s.

3. Kryukov O.I. Social`na polity`ka yak neobxidna umova funkcionuvannya social`noyi derzhavy` / O.I. Kryukov // Aktual`ni problemy` derzhavnogo upravlinnya. – 2010. – #1(37). – S. 12-14.

4. Gry`gor`eva Y.A. Socy`al`naya poly`ty`ka y` socy`al`noe reformy`rovany`e v Rossy`y` v 909-x godax / Y.A.Gry`gor`eva ; Sev.-Zap.akad.gos.sluzhby. – SPb.:SZAGS, 1998. – 109 s.

5. Shherba S.P. Filosofiya : Navch. posib / S.P. Shherba. – K. : Kondor, 2007. – 452 s.

6. Lopushnyak G.S. Pry`ncy`py` formuvannya ta realizaciyi derzhavnoyi social`noyi polity`ky` / G.S. Lopushnyak. – K.: Feniks, 1999.

7. Rada Yevropy`. Xartiya. Mizhnarodny`j dokument. Yevropejs`ka social`na xartiya (pereglyanuta) (ETS N 163) (ukr/ros) : vid 03.05.1996 r. # ETS #163, raty`fikaciya vid 14.09.2006 r. na pidstavi 137-16 [Elektronny`j resurs] / Oficijny`j sayt Verxovnoyi Rady` Ukrayiny`. – Rezhy`m dostupu : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062

8. Mizhnarodna organizaciya praci. Konvenciya. Mizhnarodny`j dokument. Pro osnovni cili ta normy` social`noyi polity`ky` #117 : vid 22.06.1962 r. #117 993-016 ; potochna redakciya vid 23.04.1964 r. [Elektronny`j resurs] / Oficijny`j sayt Verxovnoyi Rady` Ukrayiny`. – Rezhy`m dostupu : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062

9. Prezy`dent Ukrayiny`. Ukaz. Pro Polozhennya pro Ministerstvo social`noyi polity`ky` Ukrayiny` vid 06.04.2011 r. # 389/2011 [Elektronny`j resurs] / Oficijny`j sayt Verxovnoyi Rady` Ukrayiny`. – Rezhy`m dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/389/2011>.

Рецензент: Брітченко І.Г., д.е.н., професор, Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

5.05.2015